УДК 331.5
JEL J110, H560
ORCID ID 0000-0003-2159-6221
DOIhttps://doi.org/10.17721/tppe.2022.45.13

Кравченко І.С.,
д.е.н., професор,
професор кафедри соціального забезпечення
та управління персоналом
Львівського
національного
університету імені Івана
Франка

РИНОК ПРАЦІ ПОЛЬЩІ ТА УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ НОВОЇ МІГРАЦІЙНОЇ ХВИЛІ

Нова міграційна хвиля, що спричинена повномасштабною війною в Україні, викликала масове вимушене переселення населення, як усередині країни, так і поза її межами. Ситуація з масштабною зовнішньою міграцією стає критичною і без перебільшення несе в собі загрозу національній безпеці України через неповернення частини мігрантів в післявоєнний період: демографічні зміни через стрімке скорочення населення України, загрози соціально-економічному розвитку, старіння населення, перевищення попиту над пропозицією робочої сили на ринку праці тощо. З метою з'ясування змін, що відбуваються на ринках праці Польщі та України під впливом нової міграційної хвилі проаналізовано роль та значення українських трудових мігрантів у Польщі до початку війни: визначено обсяги, причини, основні тенденції зростання та ймовірні наслідки зовнішньої трудової міграції; здійснено оцінку впливу трудової міграції та трансфертів на українську економіку у довоєнному періоді. Здійснено аналіз чисельності українських вимушених переселенців до європейських країн, зокрема, до Польщі, після 24.02.2022 року. Досліджено вплив нової міграційної хвилі з України на ринки праці Польщі та України. Проаналізовано труднощі та перешкоди, що впливають на працевлаштування українських мігрантів у країнах-реципієнтах. Розглянуті наслідки, спричинені масовою трудовою міграцією як для економіки Польщі, так і України. Доведено, що додаткова робоча сила з України сприяє омолодженню вікової структури населення, *підтримує економіку Польщі та сприяє економічному зростанню. Водночас, слід констатувати, що для України зростаючі обсяги зовнішньої міграції призводять до втрати трудового потенціалу, скорочення споживання всередині країни, обсягів виробництва товарів та послуг і відповідно ще більшого скорочення ВВП. Встановлено, що в умовах війни нова міграційна хвиля створює низку викликів перед державою і вимагає впровадження ефективної соціально-економічної політики.*

***Ключові слова**: нова міграційна хвиля, війна, біженці, українські трудові мігранти, ринок праці.*

Постановка проблеми. Нова міграційна хвиля, спричинена повномасштабною війною, призводить як до негативних наслідків, зокрема, загрози соціально-економічному розвитку, незворотних міграційних втрат, старіння населення України, тощо, так і до змін на ринках праці України та країн-реципієнтів, серед яких Польща стала найбільшою приймаючою країною для українських вимушених переселенців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про важливість та необхідність ретельного вивчення міграційних процесів, впливу міграції на соціально-економічний розвиток, особливо на стан ринку праці в Україні та країнах-реципієнтах свідчить велика кількість наукових джерел, які присвячені дослідженню зазначених проблем. Теоретичні та прикладні аспекти зовнішньої трудової міграції досліджували такі вітчизняні економісти, як Е. Лібанова, С. Пирожков, О. Малиновська, О. Позняк, І. О.Цимбал [1,2,3,4] та інші.

Невирішені частини проблеми. У роботах зазначених вітчизняних вчених досліджено причини та наслідки міграції, вплив різних чинників на процеси міграції та зроблені оцінки щодо обсягів зовнішньої міграції українців. Проте, зважаючи на повномасштабне вторгнення Російської федерації до України і спричинену ним нову міграційну хвилю, дана проблема потребує додаткового аналізу.

Мета статті. Дослідження впливу нової міграційної хвилі з України на ринки праці Польщі та України, розгляд наслідків, спричинених вимушеним переселенням українців, для економіки обох країн в сучасних умовах, виявлення і пошук шляхів вирішення проблем у цій царині.

Методологія дослідження. У процесі дослідження застосовано такі методи: узагальнення та системного аналізу (при вивченні існуючих наукових підходів до розуміння трудової міграції); порівняння (для систематизації статистичних даних, визначення специфічних підходів та особливостей сучасних проявів і законодавчого регулювання вимушеної міграції та її впливу на ринок праці); абстрактно-логічний (для формулювання висновків за результатами дослідження).

Результати дослідження. З метою з'ясування змін, що відбуваються на ринках праці Польщі та України під впливом нової міграційної хвилі проаналізуємо роль та значення українських трудових мігрантів у Польщі до початку війни (лютий 2022 р.). Загалом міждержавна міграція, згідно з даними Державної служби статистики України за 2002-2021рр., була незначною. Чисельність тих, що вибули або прибули за 2002-2021рр. не перевищувало кілька десятків тисяч осіб, чи 0.01-0.1% від чисельності постійного населення. (табл.1)

Слід зауважити, що у веденні довоєнної статистики з міграції Національна статистична служба України припускалася кількох методичних неточностей. По-перше, облік тих, хто вибув або прибув, вівся за даними МВС країни, залежно від фактичної реєстрації осіб, що прибули або вибили. Тим часом було очевидно, що лише невелика частина міждержавних мігрантів реєструється у відділах ВВІР МВС України. Слід також зауважити, що трудові мігранти, які виїжджали із країни, практично взагалі не знімалися з обліку у Міграційній службі України.

По-друге, світовий досвід показує, що ефективний облік мігрантів можливий за місцем їхнього перебування, а не вибуття.

Таблиця 1.

Чисельність постійного населення, які вибули та прибули за міждержавною міграцією в Україні за 2002-2021 рр. (станом на 1 січня) [5]

Роки	Чисельність постійного населення, тис. осіб	Особи, що вибули, тис. осіб	У % до загальної чисельності	Особи, що прибули, тис. осіб	У % до загальної чисельності
1	2	3	4	5	6
2002	48003	76	0.16	42	0.09
2003	47622	63	0.13	39	0.08
2004	47280	46	0.09	38	0.08
2005	46929	34	0.07	39	0.08
2006	46646	29	0.06	44	0.09
2007	46372	29	0.06	46	0.10
2008	46143	22	0.05	37	0.08
2009	45962	19	0.04	32	0.07
2010	45778	14	0.03	30	0.07
2011	45633	14	0.03	31	0.07
2012	45553	14	0.03	76	0.17
2013	45426	22	0.05	54	0.12
2014	42929	21	0.05	42	0.10
2015	42760	21	0.05	30	0.07
2016	42584	6	0.01	14	0.03
2017	42386	20	0.05	28	0.07
2018	42153	24	0.06	39	0.09
2019	41902	26	0.06	45	0.10
2020	41588	19	0.05	26	0.06
2021	41167	22	0.05	41	0.10

Джерело: побудовано автором на основі [5]

Кількість українців, які працювали за кордоном, оцінюється по-різному. За даними Мінсоцполітики та НБУ, які оприлюднилися раніше, вона становила 2,5-3 млн осіб. А за оцінкою директора Інституту демографії та соціальних досліджень НАН України, академіка Елли Лібанової, 3 млн. трудових мігрантів — це мінімум, максимум — 5 млн. осіб. Основними напрямками міграції залишаються Польща, Чехія, Словаччина, Німеччина, Італія, країни Балтії [6].

Дослідження статистичних даних деяких країн, зокрема, Польщі, щодо реальної чисельності українських трудових мігрантів до війни дозволяє робити висновок, що щонайменше 150-200 тис. українців щороку виїжджало на заробітки до європейських країн. Є всі підстави вважати, що у Польщі, наприклад, до війни працювало 1.4 млн. українських мігрантів, які щороку пересилали до 10-15 млрд долларов до своєї історичної батьківщини. Питання найму трудових мігрантів (особливо українських) було урегульовано та висвітлено у шести пакетах антикризових (антиковідних) заходів Польської республіки. За деякими даними, на той час українські мігранти становили 80% усіх трудових мігрантів Польщі [7].

Влітку 2021 року українці працювали майже на кожному третьому польському підприємстві та компанії, тоді як рік до цього цей показник не перевищував 11% [8].

Економічний експерт Growford Institute В.Скаршевський вважає, що Український ВВП міг бути набагато вищим, якби трудові мігранти вирушали не на закордонні заробітки, а працювали в Україні. "Додана вартість створюється поза українською економікою, і ті 15 млрд доларів надходжень від заробітчан могли б перетворитися на додаткові $70-80 млрд ВВП, якби українські громадяни працювали не за кордоном, а в Україні, створюючи тут додану вартість. А всередині країни не те що не створюються нові робочі місця, а навпаки, порівняно з докарантинним 2019 р. безробіття збільшилося на 220 тис. осіб — з 1,46 млн. у січні-вересні 2019-го року до 1,68 млн. у січні-вересні 2021 року" [6].

На наш погляд, загалом до початку воєнних дій в Україні українські трудові мігранти грали дуже позитивну роль у зростанні польської економіки. Завдяки їхній порівняно дешевій праці продукція польських компаній ставала конкурентоспроможною, що забезпечувала порівняно високі темпи приросту економіки цієї країни. Аналіз показує, що за 2011-2021рр. польська економіка зростала швидше, ніж економіка країн ЄС та України (див. рис.1). Розумне використання праці українських мігрантів, зважена валютна політика (а саме: недопущення посилення національної валюти) та обґрунтована державна інвестиційна політика дозволили Польщі після вступу до ЄС швидкими темпами наблизитися до середніх макроекономічних показників європейських країн. Ми бачимо, що до війни у Польщі переважала дерегуляція трудового ринку. Політика найму на основі декларацій роботодавців стримувала приріст заробітної плати етнічних поляків понад приріст основних макроекономічних показників країни. Разом з тим, можна також констатувати, що загалом трудова міграція українців до Польщі знизила темпи приросту економіки України. Так, із Польщі трансферти йшли до України. Як було зазначено, загалом завдяки мігрантам Україна отримала $15 млрд., але втратила можливий приріст Доведено, що у 60 млрд. доларів. В Україні для приросту ВВП були створені недостатні умови. Резюмуючи сказане, хочемо зауважити, що наше ставлення до вищезазначеного диспуту лаконічне: на той історичний час трудова міграція українців до Польщі була неминуча. З кожним роком конкуренція за трудових мігрантів з України між країнами Європи зростала, але Польща завдяки ліберальному міграційному законодавству залишається найпривабливішим місцем для мігрантів з України.

24 лютого 2022 року відбулося воєнне вторгнення російської армії в Україну. Війна принесла небачені страждання: жертви серед військових та мирного населення, руйнування міст та поселень, об'єктів енергетичної, дорожньої та соціальної інфраструктури, розрив економічних та логістичних ланцюжків, вимушене переселення населення. При цьому це переселення населення відбувається як усередині України, так і поза межами країни. За даними ООН понад мільйон українців, які були змушені залишити свої будинки та виїхати в інші регіони країни через військові дії, потребують термінової допомоги. Більшість цих людей зараз перебувають на заході України, і місцева інфраструктура важко справляється зі збільшеним навантаженням. "Наразі один мільйон людей перебуває в 5 670 місцях, де переміщені особи шукають тимчасового притулку та підтримки. У зв'язку з наближенням зими їм потрібна допомога ", - зазначив речник генерального секретаря ООН Стефан Дюжаррик. [10].

Терміном "мігранти" тут ми користуємося умовно. Насправді після 24.02.2022 р. ми маємо справу з біженцями через війну, які в приймаючий країні переважно отримують статус особи, що потребує тимчасового захисту. Тому було б правильніше цих людей називати вимушеними переселенцями. Але із затягуванням війни ці люди одночасно стають трудовими мігрантами, оскільки вони працевлаштовуються і змінюють картину ринку праці країни перебування. Отже нова міграційна хвиля, що спричинена війною, включає вимушених переселенців з України до країн-реципієнтів, частина яких одночасно стає трудовими мігрантами.

За офіційними даними, кількість українців, які виїхали від війни за кордон, є високою і продовжує зростати. Як підрахували в Управлінні верховного комісара ООН у справах біженців, тільки в Європі зараз перебувають понад 7,7 млн. громадян України, яким довелося залишити країну після початку російського вторгнення. Українська влада просить їх залишитися в країнах перебування до весни: як заявила напередодні віце-прем'єр Ірина Верещук, через удари російської армії енергомережі України ослабли і можуть не витримати високого навантаження [11].

Слід зауважити, що визначення достовірної чисельності українських вимушених мігрантів наразі є проблематичним. Загалом, як свідчить досвід ведення статистики міграції, найточніші дані виходять з урахуванням чисельності мігрантів у країнах-рициpієнтах. Ми сподіваємося, що згодом стане можливим отримання більш точних даних щодо українських біженців-мігрантів з боку європейських країн. Використання даних прикордонного контролю по в'їзду і виїзду не є достовірним, оскільки один і той же громадянин за цей час може в'їхати і виїхати в кілька разів. Проте наведемо деякі дані з відкритих джерел зі статистики українських біженців до Польщі та інших європейських країн.

У журналі "The Economist" у номері від "August 27th - September 2nd" опубліковано 2 статті, де наводяться такі факти щодо міграції та соціально-політичного стану в Україні: станом на 21 червня 2022р. загалом з України виїхали понад 8 млн. осіб, з яких 4.1 млн. до Польщі, 1.3 млн. до Росії, 815 тис. до Угорщини, 526 тис. до Словаччини, 691 тис. до Румунії, 508 тис. до Молдови та 17 тис. до Бєларусі. У тій же статті представлені результати опитування групи Олексія Антиповича, які свідчать,

що в період війни відбулося зрушення в умах українців. Якщо у 2012 р. за незалежність країни було 62% українців, то у 2022 р. – 97%. Українці вважають себе європейцями (раніше було 35%, зараз – 60%) та горді за свою країну (75%). 92% українців вважають, що вони виграють війну [10].

Є також інші дані. Станом на 25.10.2022 р. за 8 місяців з України в бік Європи виїхало 11722481 особа, а з Європи в Україну – 7144217 осіб. Але всі ці цифри не дають уявлення про те, скільки реально українців виїхало до Європи, оскільки, як ми зазначали, одна і та сама людина могла перетинати кордон у декілька разів. Достовірно відомо, що лише 2289386 осіб зареєструвалися за місцем перебування. Тому ЄС потрібно приймати директиву, яка затверджує єдину методику реєстрації та обліку українців, які проживають у Європі [13].

Станом на листопад 2022 р. до Польщі прибуло 1.4 млн. українців після початку військових дій. У Німеччині ведеться реєстр щодо українців, які прибули до країни. Число біженців з України, зареєстрованих у німецькому Центральному реєстрі, наближається до мільйона: на початок серпня 900 479 громадян України зареєструвалися в Німеччині з початку війни 24 лютого 2022 р., пише баварська "Зюддойче цайтунг" (Süddeutsche Zeitung). Ніхто не знає, скільки їх насправді перебуває у країні. Деякі з біженців, можливо, поїхали до інших країн, або щоб повернутись додому, так і не пройшовши реєстрацію. Інші залишаються у ФРН, але не заявляли про себе у місцевих органах влади. Ясно одне: сотні тисяч українців стали частиною повсякденного життя Німеччини, і багато хто з них залишиться тут на тривалий термін. Багато хто, на подив, спокійно облаштовується на новому місці, пише Süddeutsche Zeitung. На середину літа, 265.000 потенційно працездатних людей зареєструвалися у центрах зайнятості. Лише за перші три місяці війни 12 000 українців знайшли у Німеччині роботу. Порівняно з іншими потоками біженців владі простіше їх приймати у країні. Ймовірно, це відбувається ще й тому, що, на відміну від інших мігрантів, для українців одразу включили “зелене світло”: директива ЄС дозволяє їм жити та працювати в Європі з першого дня та без необхідності проходити паперомістку процедуру отримання прихистку [12].

За даними агентства ООН у справах біженців ООН, з 24 лютого близько 7,9 млн. людей з України шукають захист за кордоном через війну. Найбільше українських біженців прийняла Польща – понад 1,5 мільйона людей. У Німеччині зареєстровано майже 1,03 мільйонів українських біженців. У Чехії – 463 000, в Італії – 173 000, в Іспанії – 154 000, у Франції – близько 119 000 українських біженців [13]. Разом з тим, деякі країни очікують зростання біженців у зв’язку із знищенням російською армією енергетичної інфраструктури України. Так, Чехія чекає взимку на нову міграційну хвилю з України, але зможе прийняти лише десятки тисяч біженців. Це пов'язано з відсутністю місць для розміщення людей, а також обмеженими можливостями соціальної системи та охорони здоров'я.

На думку академіка Лібанової Е.М, директорки Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України три з половиною мільйони українців вимушено виїхали за кордон, починаючи з 24 лютого цього року (на 14.04.2022 р.). Водночас півмільйона заробітчан, переважно чоловіків,

повернулись в Україну у перші дні російсько-української війни. Вимушених переселенців умовно можна поділити на дві групи: левова частка (90 %) це ті, хто тікали від війни, 10 % - ті, хто скористався ситуацією, щоб мігрувати у розвинені країни (в основному - представники Західної України). Щодо структури вимушених переселенців, то переважна їх більшість складають жінки з малими дітьми, одинокі жінки, особи старшого віку. В основному це місцяни, з хорошою освітою. На думку експерту, від 60 до 90% тимчасових переселенців хочуть повернутися в Україну [14].

У багатьох країнах ЄС було насторожене ставлення до мігрантів, які приїздили з різних країн, розраховували на соціальну допомогу і не хотіли працювати. Але більша частина українських вимушених переселенців працездатного віку прагне знайти роботу в країні перебування. Відповідно до опитуванням, у т.ч. й ООН, одна третина вимушених мігрантів з України вже знайшла собі роботу, що набагато більше інших біженців. Жан-Кристоф Дюмон – експерт з міграції Організації Економічного Співробітництва і Розвитку (ОЕСД), зазначив, що рівень зайнятості серед українських мігрантів вже непоганий, якщо подивитися на інші групи біженців, яким знадобилося більше часу для інтеграції [15].

Крім того, швидкому працевлаштуванню українських переселенців сприяє висока мотивація, високі адаптаційні властивості, працелюбність, відповідальність, тощо. Тобто українські мігранти представляють цінний ресурс на ринках праці більш економічно розвинених країн за який ці країни змагаються між собою.

Разом з тим існують певні труднощі та перешкоди, що впливають на працевлаштування українських мігрантів у країнах-реципієнтах, перш за все це мовний бар'єр або недостатнє володіння мовами, а також підтвердження професійної кваліфікації. Так, Мюнхенський інститут економічних досліджень IFO провів у червні опитування майже 1000 українських біженців і з'ясував, що не менше ніж 90% респондентів хотіли б знайти роботу в Німеччині, але лише половина з них це вже зробили. У ході опитування, проведеного IFO серед 1000 менеджерів з персоналу в німецьких компаніях різних галузей, 83% назвали відсутність знань німецької мови головною перешкодою прийому працювати. Причому багато українців говорять кількома мовами, але знання німецької мови в Україні не поширене. Недостатнє знання мов призвело до того, що третина опитаних готові погодитися на роботу нижче за свій кваліфікаційний рівень. Понад 85% біженців, згідно з опитуванням IFO, мають або вищу освіту, або іншу професійну підготовку. Але щоб працювати в Німеччині в будь-якій регульованій галузі (наприклад, водієм вантажівки або фармацевтом), претенденти повинні спочатку отримати визнання своєї професійної кваліфікації. Без офіційного визнання українських дипломів вони не мають права працювати в Німеччині – і це ще одна перешкода на шляху до інтеграції до європейського ринку праці [12]. Аналогічна ситуація і в інших країнах, в тому числі і в Польщі.

Україна стала одним із основних трудових донорів для країн Західної Європи. Саме Польща стала країною, в яку приїхало найбільше українських вимушених переселенців, де зареєстровано, як було зазначено, біля 1.5 млн українців із статусом тимчасового захисту. Здавалося, що це потребує великих витрат держави,

але Вашингтон пост повідомляє, що велика частка українців вже знайшла собі роботу. І, як результат, доходи від біженців перевищили витрати. Як повідомив професор Центру дослідження міграції Варшавського університету Мацей Дудчик, - ми витратили 3,5 млрд злотих (750 млн.євро) на допомогу українцям. А підрахунки віце-президента Польського фонду розвитку Бартоша Марчука показують, що ми отримали 10 млрд. злотих (2 млрд. євро) від сплачених податків.- відмітив експерт [15].

У Польщі на 26.10.2022 року, за оцінкою міністра сім'ї та соціальної політики Польщі Марлени Маленг працює близько 600 тисяч вимушених переселенців з України. Рівень безробіття у Польщі впав до 2.7% (це другий найнижчий показник в ЄС, нижче тільки у Чеській Республіці), у Польщі не зник дефіцит працівників у життєво важливих сферах таких як будівництво, охорона здоров'я та освіта. Міграція компенсує демографічний спад (зокрема через еміграцію самих поляків), підживлює солідарну пенсійну систему завдяки появі нових працівників, та приносить доходи бюджету з меншими соціальними видатками, оскільки мігранти меншою мірою отримували вигоди від системи соціального забезпечення Польщі. З'явилась нова тенденція на ринку праці: приплив кваліфікованих спеціалістів з України (наприклад в IT індустрії). Але в той же час війна спонукала багатьох чоловіків лишити роботу в Польщі та повернутися до України, в той же час збільшився приплив жінок, для яких немає такої кількості вакансій. Ймовірно, що польським підприємствам стане складніше задовольняти свої потреби в робітниках «чоловічих» професій (на будівництві або промисловому виробництві). Попри високу чисельність українських мігрантів залишається високий попит на робочу силу в таких галузях як складська логістика, автомобільна промисловість, меблева промисловість, агро-харчова промисловість, м'ясна промисловість, клінінг, охорона здоров'я, будівництво, індустріальне виробництво.

Тепер розглянемо питання про регулювання чи дерегуляцію впливу мігрантів на ринок праці Польщі. У першій половині дослідження ми показали, що відносно польського ринку праці здебільшого проводилась ліберальна політика. Зокрема, трудовий найм здійснювалося в основному за допомогою декларацій працедавців. Близько 1.5 млн. українських трудових мігрантів до війни, таким чином, вільно конкурували із пропозицією праці з боку громадян Польщі. В інших країнах ЄС українці конкурують не лише з місцевими резидентами, а й із вихідцями з країн Африки, Азії та Близького Сходу. Але у Польщі вони становили, як було показано, не менше 80% усіх трудових мігрантів. Через це знижувався рівень заробітних плат саме місцевого населення. Але після 24 лютого 2022 р. ситуація докорінно змінилася. До Польщі прибуло майже 1.5 млн. "нових" українців. Тим самим, на кінець 2022 р. пропозиція української робочої сили у Польщі значно зросла і складає біля 90% трудових мігрантів у Польщі. Наразі не зрозуміло, як довго затягнеться війна та скільки часу затримаються українські біженці у Польщі. Це означає, що колишня ліберальна політика щодо ринку праці може стати нежиттєздатною. Вона може спричинити масове невдоволення місцевих жителів, оскільки може знизити рівень зарплат у країні. До всього цього потрібно додати 18% інфляцію станом на жовтень

2022 р. [16] (за той же період інфляція в Україні склала 24.8%) [17]. Тому уряду Польщі доведеться вживати заходів щодо посилення регулювання ринку праці, зокрема, запровадження окремих норм щодо оплати праці біженців з України.

Наші припущення співпадають з думкою польських економістів, які вважають, що у випадку із затягуванням війни (один із негативних сценаріїв) залучення українських біженців до ринку праці викликає певні побоювання, зокрема, тиск надмірної пропозиції робочої сили на ринку праці, можливість появи проблеми гендерної нерівності, надмірної експлуатації, залякування, тощо. Можливе наростання напруженості між місцевим населенням та біженцями через зростаюче навантаження на соціальні служби та конкуренцію на ринку праці.

Серед негативних наслідків, що спричинені новою міграційною хвилею - втрата роботи значною частиною населення України працездатного віку. За різними аналітичними даними, у зв'язку з війною, роботу втратили від 5 млн до 15 млн працездатних громадян України. Розрахувати рівень безробіття під час гарячої фази війни практично неможливо але навіть при "найоптимістичнішому" сценарії це в декілька разів більше ніж в ковідному 2020 році [18].

Військові дії негативно впливають на ринок праці: зруйновані підприємства, знищена енергетична інфраструктура, посилення соціальної напруженості, тощо.. Масова трудова міграція породжує ще більші прогалини на українському ринку праці. В зв'язку з трудовою міграцією відбувається скорочення чисельності населення, особливо економічно активного, загострюється проблема кадрового голоду на підприємствах, зменшується чисельність робочої сили як в цілому по Україні, так і в розрізі галузей, знижується соціальна захищеність працюючого населення. В цих умовах одним із найважливіших завдань на сьогодні стає забезпечення роботою людей, які бажають працювати.

Крім того, відтік населення з постійних місць проживання і втрата постійної роботи суттєво впливає на споживання в середині країни і відповідно на обсяги виробництва товарів та послуг. За даними Світового Банку скорочення приватного споживання до кінця поточного року прогнозується на рівні 50% від показників минулого року. Скорочуються податкові надходження до державного бюджету і одночасно збільшуються видатки щодо додаткових соціальних витрат. Наприклад, розмір виплат щодо тимчасово переміщених осіб сягає більше ніж 14 млрд грн. щомісяця [18].

Україна, як країна-кандидат в члени ЄС, повинна спільно з іншими країнами-членами ЄС забезпечити захист прав громадян України які вимушено виїхали з країни на період війни, зокрема, забезпечення соціального захисту, недопущення дискримінації, тощо та створити всі умови щодо повернення вимушених переселенців на Батьківщину в майбутньому. Очевидно, що чим довше триватиме війна, тим більше українців залишаться в країнах, що надали їм тимчасовий захист через зміцнення зв'язків з країнами їхнього перебування, встановлення нових особистих контактів, вивчення мови, отримання освіти, отримання роботи, облаштування постійного житла у цих країнах тощо. Після війни частина чоловіків будуть виїжджати в країни-реципієнти для возєднання сімї, що збільшить відтік

працездатного населення з України. Тому держава повинна зробити все можливе для повернення українців додому.

Отже, вимоги щодо забезпечення збалансованого розвитку ринку праці в умовах сучасних викликів є дуже складними та різноспрямованими. Складно стикувати глобальні, євроінтеграційні вимоги з місцевими особливостями, із змінами пріоритетів. Нова міграційна хвиля створює низку викликів перед державою і вимагає впровадження ефективної соціально-економічної політики. Регулювання ринку праці з боку держави ускладнюється, вимагає нових інструментів, методів та організаційних структур.

Основним пріоритетом держави в умовах воєнного стану і після війни має бути питання безпеки та забезпечення першочергових потреб населення. Крім того, необхідно сформувати виважену соціально-економічну політику, реалізація якої буде сприяти поверненню людей додому. Перш за все це створення привабливого інвестиційного клімату, забезпечення Урядом оперативного розподілу та ефективного використання міжнародної допомоги для стабілізації соціально-економічних процесів, усунення регуляторних перешкод для доступу бізнесу до такої допомоги, створення умов для розвитку малого та середнього бізнесу, всебічне сприяння створенню нових робочих місць, тощо.

Висновки. Повномасштабна війна, що спричинена нападом Росії на Україну, стала детонатором нової міграційної хвилі українців до західних країн. Серед країн-реципієнтів Польща стала країною, що прийняла найбільшу кількість вимушених переселенців. Така масштабна міграція має неоднозначний вплив як на економіку, так і на ринки праці Польщі та України. Існують певні труднощі та перешкоди, що впливають на працевлаштування українських мігрантів в Польщі. Разом з тим більшість українських мігрантів працездатного віку працевлаштовується, але переважно в секторах, що не відповідають їх професійній кваліфікації. Додаткова робоча сила з України сприяє *омолодженню вікової структури населення,* підтримує економіку Польщі та сприяє економічному зростанню. Водночас, слід констатувати, що при критичному збільшення вимушених переселенців існує загроза зростання напруги на ринку праці Польщі. Для України зростаючі обсяги зовнішньої міграції наближаються до катастрофічних, що призводять до втрати трудового потенціалу, скорочення споживання всередині країни, обсягів виробництва товарів та послуг і відповідно ще більшого скорочення ВВП. Нова міграційна хвиля створює низку викликів перед державою і вимагає впровадження ефективної соціально-економічної політики, реалізація якої за підтримки країн ЄС буде сприяти поверненню українців додому.

Література

1. Українське суспільство: міграційний вимір: нац. доповідь / Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. Київ, 2018.
2. Лібанова Е. М., Позняк О. В. Зовнішня трудова міграція з України: вплив COVID-19. *Демографія та соціальна економіка*. 2020. № 4 (42). С. 25-40. https://doi.org/10.15407/dse 2020.04.025
3. Малиновська О. А. Міграція та коронакриза: наслідки, перспективи, напрями реагування. *Стратегічна панорама*. 2021. № 1-2. С. 71-79. https://doi.org/10.53679/2616-9460.1-2.2021.05

4. Лібанова Е. М., Позняк О. В., Цимбал О.І. Масштаби та наслідки вимушеної міграції населення України внаслідок збройної агресії Російської Федерації. *Демографія та соціальна економіка*. 2022. № 2 (48). С. 37-57. https://doi.org/10.15407/dse2022.02.037
5. Статистична інформація / Демографічна та соціальна статистика / Населення та міграція [Електронний ресурс] / Держстат України. Режим доступу: https://ukrstat.gov.ua
6. Як Україна програє Польщі боротьбу за українців / Dsnews.ua 03 лютого 2022 р., Режим доступу: https://www.dsnews.ua/economics/cena-migracii-vystoit-li-ukraina-v-borbe-za-sobstvennuyu-rabochuyu-silu-02022022-450152
7. Pracownik zagraniczny w dobie pandemii. Badanie socjologiczne II edycja. EWL S.A., IEW Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa. 2020 r. ПРОБЛЕМИ МІГРАЦШЇ 238 URL: https://ewl.com.pl/wp-content/uploads/2020/10/raport-EWL-Pracownik-wdobie-pandemii-V2-01-10-20-SALES-FINAL-1.pdf s.7.
8. Barometr rynku pracy XV. Work Service. 2020. URL: https://www.workservice.com/pl/Centrum-prasowe/Raporty/Barometr-RynkuPracy/Barometr-Rynku-Pracy-Work-Service-XV-edycja
9. GDP growth (annual %) 2022 / The World Bank Group. URL: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG
10. "The Economist", August 27th - September 2nd, 2022, p.20.
11. ООН: миллион украинцев нуждается в срочной помощи / Euronews. 2022. URL: https://ru.euronews.com/2022/10/26/un-displaced-ukrainians-need-urgent-help
12. Як українських біженців приймають у Німеччині/ Euronews. 2022. URL: https://ru.euronews.com/my-europe/2022/08/15/ukrainian-migrants-integration-in-germany
13. Operational Data Portal / Ukrainian Refugee Situation 2022 / UNHCR. URL: https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine
14. Офіційний сайт ІДСД НАН України https://idss.org.ua/index
15. День 20.11.2022 / FREEДОМ. 2022. URL: https://www.youtube.com/watch?v=U_4fKRGw81c
16. Statistics Poland GUS https://stat.gov.pl
17. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Держстат України. Режим доступу: https://ukrstat.gov.ua
18. Стародубов О. https://www.pravda.com.ua/authors/558bf1d432a66/Міграційна криза – масштаб, економічні наслідки і шляхи подолання. / Українська правда. - 2 серпня 2022 р., Режим доступу: https://www.pravda.com.ua/columns/2022/08/2/7361562

Reference

1. Українське суспільство: міграційний вимір: нац. доповідь / Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України. Київ, 2018.
2. Лібанова Е. М., Позняк О. В. Зовнішня трудова міграція з України: вплив COVID-19. *Демографія та соціальна економіка*. 2020. № 4 (42). С. 25-40. https://doi.org/10.15407/dse 2020.04.025
3. Малиновська О. А. Міграція та коронакриза: наслідки, перспективи, напрями реагування. *Стратегічна панорама*. 2021. № 1-2. С. 71-79. https://doi.org/10.53679/2616-9460.1-2.2021.05
4. Лібанова Е. М., Позняк О. В., Цимбал О.І. Масштаби та наслідки вимушеної міграції населення України внаслідок збройної агресії Російської Федерації. *Демографія та соціальна економіка*. 2022. № 2 (48). С. 37-57. https://doi.org/10.15407/dse2022.02.037
5. Статистична інформація / Демографічна та соціальна статистика / Населення та міграція [Електронний ресурс] / Держстат України. Режим доступу: https://ukrstat.gov.ua
6. Як Україна програє Польщі боротьбу за українців / Dsnews.ua 03 лютого 2022 р., Режим доступу: https://www.dsnews.ua/economics/cena-migracii-vystoit-li-ukraina-v-borbe-za-sobstvennuyu-rabochuyu-silu-02022022-450152
7. Pracownik zagraniczny w dobie pandemii. Badanie socjologiczne II edycja. EWL S.A., IEW Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa. 2020 r. ПРОБЛЕМИ МІГРАЦШЇ 238 URL: https://ewl.com.pl/wp-content/uploads/2020/10/raport-EWL-Pracownik-wdobie-pandemii-V2-01-10-20-SALES-FINAL-1.pdf s.7.
8. Barometr rynku pracy XV. Work Service. 2020. URL: https://www.workservice.com/pl/Centrum-prasowe/Raporty/Barometr-RynkuPracy/Barometr-Rynku-Pracy-Work-Service-XV-edycja
9. GDP growth (annual %) 2022 / The World Bank Group. URL: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG
10. "The Economist", August 27th - September 2nd, 2022, p.20.
11. ООН: миллион украинцев нуждается в срочной помощи / Euronews. 2022. URL: https://ru.euronews.com/2022/10/26/un-displaced-ukrainians-need-urgent-help

12. Як українських біженців приймають у Німеччині/ Euronews. 2022. URL: https://ru.euronews.com/my-europe/2022/08/15/ukrainian-migrants-integration-in-germany
13. Operational Data Portal / Ukrainian Refugee Situation 2022 / UNHCR. URL: https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine
14. Офіційний сайт ІДСД НАН України https://idss.org.ua/index
15. День 20.11.2022 / FREEДОМ. 2022. URL: https://www.youtube.com/watch?v=U_4fKRGw81c
16. Statistics Poland GUS https://stat.gov.pl
17. Статистична інформація [Електронний ресурс] / Держстат України. Режим доступу: https://ukrstat.gov.ua
18. Стародубов О. https://www.pravda.com.ua/authors/558bf1d432a66/Міграційна криза – масштаб, економічні наслідки і шляхи подолання. / Українська правда. - 2 серпня 2022 р., Режим доступу: https://www.pravda.com.ua/columns/2022/08/2/7361562

Kravchenko I. S.
Doctor of Economics, Professor,
Professor of Lviv National University

THE LABOR MARKET OF POLAND AND UKRAINE UNDER THE INFLUENCE OF THE NEW MIGRATION WAVE

The new wave of migration caused by the full-scale war in Ukraine has caused massive forced displacement of the population, both within the country and outside its borders. The situation with large-scale external migration is becoming critical and, poses a threat to the national security of Ukraine due to the non-return of a part of migrants in the post-war period: demographic changes due to the rapid reduction of the population of Ukraine, threats to socio-economic development, aging of the population, excess of demand over supply of labor in the labor market, etc. In order to clarify the changes taking place in the labor markets of Poland and Ukraine under the influence of the new migration wave, the role and significance of Ukrainian labor migrants in Poland before the start of the war was analyzed: the volumes, causes, main growth trends and probable consequences of external labor migration were determined; an assessment of the impact of labor migration and transfers on the Ukrainian economy in the pre-war period was carried out. An analysis of the number of Ukrainian forced migrants to European countries, in particular, to Poland, after 02/24/2022 was carried out. The influence of the new wave of migration from Ukraine on the labor markets of Poland and Ukraine is studied. Difficulties and obstacles affecting the employment of Ukrainian migrants in recipient countries are analyzed. Consequences caused by mass labor migration for the economy of Poland and Ukraine are considered. It has been proven that the additional labor force from Ukraine contributes to the rejuvenation of the age structure of the population, supports the economy of Poland and contributes to economic growth. At the same time, it should be noted that for Ukraine, the growing volume of external migration leads to a loss of labor potential, a reduction in consumption within the country, the volume of production of goods and services and, accordingly, an even greater reduction in GDP. It was established that in the conditions of war, a new wave of migration creates a number of challenges for the state and requires the implementation of an effective social and economic policy.

Keywords: *new migration wave, war, refugees, Ukrainian labor migrants, labor market.*